

LÀM THẾ NÀO ĐỂ VƯỜN SẦU RIÊNG CỦA BÁC XANH LÁ TRỞ LẠI

NGAY CẢ KHI BÁC ĐÃ CHỮA NHIỀU LẦN MÀ NĂM NÀO CŨNG GẶP LẠI

*Vì sao cháy lá, xì mù nứt thân, vàng lá, cháy múi, đốm lá, thối rễ đều quay về ba chỗ dưới gốc:
đất — vi sinh — dinh dưỡng*

PHẠM ĐỨC THIÊN

ASOIL · 0866 082 578

sp.phamducthien.com/dapoma

Trong cuốn này có gì

1. Tôi viết cuốn này cho Bác — người đã chữa nhiều lần mà năm nào cũng gặp lại
2. Tôi không bảo Bác bỏ thuốc
3. Chương 1 — Cháy lá sầu riêng: vì sao chữa hoài lá non vẫn cháy
4. Chương 2 — Nứt thân xì mù sầu riêng: vết mù chỉ là chỗ cây hở
5. Chương 3 — Sầu riêng bị vàng lá: lá vàng là rễ đang kêu cứu
6. Chương 4 — Sầu riêng cháy múi: cái Bác thấy trong trái, gốc ở dưới đất
7. Chương 5 — Bệnh đốm rong: rong bám được là vì vỏ cây đã yếu
8. Chương 6 — Thối rễ sầu riêng: rễ chết trước, lá chỉ báo sau
9. Sáu thứ Bác vừa đọc đều quay về đúng ba chỗ
10. Làm đúng ba chỗ thì vườn Bác ra sao
11. Ba chỗ dưới gốc: đất — vi sinh — dinh dưỡng
12. Ba việc Bác làm dưới gốc để cây tự đứng vững
13. Ba việc này tôi làm bằng những gì — và Bác lấy ở đâu
14. Phụ lục — Bảng 12 dấu hiệu Bác tự chấm vườn mình

Tôi viết cuốn này cho Bác — người đã chữa nhiều lần mà năm nào cũng gặp lại

Tôi là Phạm Đức Thiện, làm kỹ thuật nông nghiệp hơn bảy năm, ở Đồng Nai. Nhà tôi có cửa hàng phân bón và thuốc bảo vệ thực vật Đức Thừa, đã đứng ở đó hơn hai mươi bảy năm. Tôi lớn lên sau cái quây đó.

Nghĩa là tôi đã bán thuốc cho nhà vườn gần trọn đời mình.

Và cũng chính vì đứng ở đó lâu như vậy nên tôi thấy được một chuyện mà người mua thuốc ít khi thấy: **rất nhiều Bác quay lại quây tôi năm này qua năm khác, với đúng mấy cái bệnh cũ.**

Vàng lá. Cháy lá. Xì mù. Mua thuốc, phun, đỡ. Mùa sau lại tới, cũng chừng ấy chuyện, có khi nhiều cây hơn năm trước.

Lúc đầu tôi nghĩ tại họ làm chưa tới. Bán mãi rồi tôi mới hiểu ra không phải vậy.

Cái tôi thấy sau cái quây

Nhà vườn mình phun theo lời truyền miệng, bón theo thói quen, đầu tư chi phí cao mà kết quả thấp. Làm nhiều nhưng thu nhập không ổn định. Tôi lớn lên giữa cảnh đó — nhìn người ta làm cả đời mà không khá lên được.

Có một khoảng thời gian tôi thử làm khác đi, và tôi thất bại. Thử nghiệm kỹ thuật không ra kết quả, hàng hoá đè lên vai, người xung quanh nghi ngờ, mà chính tôi cũng nghi ngờ mình. Đó không phải quãng dễ chịu gì.

Nhưng đúng quãng đó dạy tôi một câu mà giờ tôi đem theo đi khắp nơi:

Muốn giúp người khác đi xa, mình phải đi đủ xa đã.

Cho nên tôi chọn cách làm bây giờ: **không bán sản phẩm, mà bán sự hiểu biết.** Vì chỉ khi Bác hiểu tại sao, Bác mới làm chủ được mùa vụ của mình. Còn nếu Bác chỉ mua thuốc theo lời tôi, thì năm sau Bác vẫn phải quay lại hỏi tôi — và tôi thì không muốn sống bằng cái vòng đó.

Vì sao là sáu thứ này

Tôi có tra thử trên mạng xem nhà vườn mình đang đi tìm cái gì.

Mỗi tháng có gần **năm nghìn lượt** người gõ đúng sáu chữ: **cháy lá · xì mù nứt thân · vàng lá · cháy múi · đốm lá · thối rễ**.

Năm nghìn lượt mỗi tháng, chỉ riêng sáu chữ đó. Nghĩa là chuyện của Bác không phải chuyện riêng của Bác — nó là chuyện của cả một vùng, cả một ngành.

Cuốn này tôi làm đúng một việc: lấy sáu thứ đó, truy ngược từng cái xem nó **thật sự** từ đâu ra, rồi chỉ Bác ba việc phải làm.

Tôi không giấu chỗ nào. Ba việc đó Bác tự làm được thì cứ làm — tôi mừng, và cuốn này coi như tôi tặng Bác không công.

Phạm Đức Thiện Asoil · Đồng Nai

Tôi không bảo Bác bỏ thuốc

Có người nghe tôi nói cây không có bệnh rồi về cắt luôn bình phun, nghĩ rằng cứ để tự nhiên thì cây khoẻ khác không sao. Hiểu vậy là hiểu ngược, và hiểu ngược ở chỗ này thì mất vườn.

Trong vườn có trị. Vườn trị không phải là buông tay — vẫn phun để phòng là chính, vẫn trị khi bệnh phát sinh. Chỉ khác đúng một chỗ: mình thôi đặt mục tiêu tận diệt, vì tận diệt là chuyện không ai làm được, mà càng cố tận diệt thì càng phá cái nền mình đang muốn dựng lại.

Cái vết đang loang trên thân thì vẫn phải xử. Ngọn đang cháy thì vẫn phải dập. Cả tập này chỉ nói một điều: **dập ngọn không làm gốc hết cháy**.

Quãng giao thoa

Có một chuyện tôi phải nói trước, vì giấu nó đi là hại Bác.

Khi Bác đổi cách làm, sẽ có một giai đoạn ngắn mà nấm khuẩn và côn trùng bùng lên mạnh hơn cả lúc chưa đổi — dù Bác vẫn phun đều, vẫn tốn công như thường. Nhiều người tới đúng khúc này thì hoảng, kết luận cách mới không ăn, rồi quay về lối cũ. Họ bỏ cuộc khi đã đi được nửa đường.

Tôi gọi khúc đó là quãng giao thoa. Nó xảy ra vì cây đang bỏ thói quen cũ, mà cái nền dưới gốc thì đang được làm lại — làm lại thì phải xáo lên trước khi ổn xuống. Đất mới cày bao giờ cũng xấu mắt hơn đất để yên, nhưng chỉ đất mới cày mới trồng được.

Tôi nói chuyện này bằng một chuyện của chính mình.

Tôi có chạy marathon, cự ly bốn mươi hai cây số. Lần đó tôi tập không đủ. Tới cây số thứ hai mươi thì đầu gối bắt đầu đau, và càng chạy càng đau. Đã có lúc nước mắt rơi trên đường chạy — không phải vì buồn, mà vì đau, và vì biết mình đang trả giá cho những buổi tập mình đã bỏ.

Cây số hai mươi là chỗ hiểm nhất của một cuộc chạy. Nó nằm đúng giữa chặng: đã đi quá xa để nói là chưa bắt đầu, mà còn quá xa để thấy vạch đích. Bỏ ở đó thì mất trắng cả hai mươi cây số đã chạy.

Tôi không dừng. Tôi chạy hết bốn mươi hai cây số đó, và tôi về đích.

Điều tôi học được ở cây số hai mươi là: **cái đau đến giữa chẳng không có nghĩa là mình đi sai đường**. Nhiều khi nó chỉ có nghĩa là mình đang trả nốt phần nợ cũ — và đã trả tới đó rồi thì đừng trả dở dang.

Quãng giao thoa của vườn Bác cũng vậy. Nó là cái nợ của mấy năm bón sai đang được trả. Trả xong thì hết.

Lúc nó tới là lúc nên gọi tôi, chứ không phải lúc bỏ cuộc.

Đừng đổi cả vườn một lúc

Đây là lời dặn cụ thể nhất tôi có thể đưa Bác.

Lấy một khoảnh nhỏ làm trước, phần còn lại giữ nguyên cách cũ. Hết một mùa, Bác đứng giữa hai khoảnh mà nhìn — mắt Bác sẽ nói cho Bác biết, không cần ai thuyết phục, cũng không cần tin lời tôi.

Sầu riêng là cây lâu năm. Một vụ hồng ở đây không giống một vụ rau làm lại được ngay; nó kéo theo cả sức cây năm sau. Cho nên thà đi chậm trên một khoảnh còn hơn đi nhanh cả vườn rồi phải trả giá bằng hai năm.

Muốn đi xa thì phải đi chậm và bền. Cái đó tôi học trên đường chạy, rồi thấy nó đúng luôn ngoài vườn.

Một việc Bác làm được ngay tuần này

Nếu Bác chưa muốn đổi gì lớn, có một việc nhẹ tay mà thấy kết quả sớm.

Bác phun mãi không khá, phần lớn là vì cây đang dư đạm và thiếu canxi. Mô mềm thì phun bao nhiêu con cũng quay lại — thuốc chỉ dọn được lứa này, còn cái cửa cho lứa sau thì vẫn mở. Cắt bớt đạm xuống, bù canxi vào, rồi phun lại đúng chai đó: Bác sẽ thấy lần này nó ăn hơn hẳn.

Cắt đạm và bù canxi thì thuốc mới ăn.

Bác không phải chọn giữa hai bên. Bác chỉ cần làm cho cái bình phun của mình có việc nhẹ hơn.

Chương 1 — Cháy lá sâu riêng: vì sao chữa hoại lá non vẫn cháy

Bác thấy gì. Mép lá khô quăn lại như bị lửa tấp. Hoặc chóp lá thâm rồi khô dần vào trong. Hoặc lá non vừa nhú đã cháy đầu. Có khi cả cây, có khi chỉ mấy cành hướng nắng.

Nhà vườn thường làm gì. Nhìn thấy vết là nghĩ nấm, ra quầy mua thuốc nấm về phun. Có Bác đổ cho nắng, cho phèn, rồi thôi.

Vì sao làm vậy không dứt.

Vì cháy lá **không phải một bệnh**. Nó là **bốn chuyện khác nhau đội chung một cái tên** — và bốn chuyện đó chữa ngược nhau.

Tôi kể đủ bốn để Bác tự dò cây mình.

① Cháy chóp lá, cháy đầu lá — thiếu canxi và bo

Chóp lá là chỗ đang lớn nhất trên cây. Mà chỗ đang lớn thì cần **canxi và bo** để dựng vách tế bào.

Thiếu hai thứ đó thì mô ở chóp lá yếu, hoại đi — **rồi nấm mới vào chỗ đã hở sẵn**.

Ai cũng phán nó là nấm lá. Không sai. Nhưng đó là **nấm cơ hội** — nó đến sau, nó chỉ ăn cái chỗ đã hỏng trước. Việc xảy ra trước là **thiếu nước**, rồi tới **thiếu trung lượng và vi lượng**.

Cho nên câu này Bác nhớ giùm tôi:

Phun thuốc nấm là làm đúng. Nhưng nếu không tăng bo và canxi thì lá vẫn hoại tiếp.

② Cháy lá, đốm lá mùa nắng — thiếu nước

Có một chữ ít ai để ý: **thiếu nước mùa khô**.

Cách xử không phải mua thuốc, mà là **giữ ẩm** và **giữ thảm cỏ dưới tán**. Nhiều Bác làm trắng gốc cho sạch mắt — chính chỗ đó lại làm đất mất ẩm nhanh nhất.

③ Cháy toàn bộ viền lá — thừa kali

Kali thừa khó nhận biết lắm, vì cây không kêu ngay. Nhưng nó có dấu: **trái sần sùi, và lá cháy suốt viền.**

Ngược lại, **thiếu** kali cũng cháy — nhưng cháy khác kiểu: chóp lá già chuyển vàng nâu, rồi lan dần vào trong theo chiều từ chóp xuống, từ mép vào. Thiếu nặng thì phần lớn lá cháy và rụng.

Cùng một chữ "cháy lá", mà một bên là thừa, một bên là thiếu. Chữa nhầm chiều thì càng nặng.

④ Cháy lá non, quéo ngọn — do chính cái bình phun

Chỗ này tôi nói thẳng: thủ phạm nhiều khi cầm luôn cần phun.

Phun sai cách gây cháy lá quéo ngọn. Bón lá quá mức, dùng nhiều kích tố sinh trưởng — cây ngủ sinh lý. Phun quá liều thì lá non cháy.

Bác cứ lật lại xem mấy hôm trước vừa phun cái gì, pha đậm bao nhiêu.

Bốn đường đó, **chỉ một đường bắt đầu bằng con nắm** — và con nắm đó cũng chỉ đến sau.

→ **Về gốc nào. DINH DƯỠNG** là chính — thiếu canxi và bo, hoặc thừa kali, hoặc chính tay mình phun đậm. + **ĐẤT** ở về nước và pH: đất chua thì canxi có đó cũng bị khoá, Bác bón bao nhiêu cũng không vào được.

→ **Dấu hiệu Bác tự kiểm được.**

1. **Coi vết cháy nằm ở đâu.** - Cháy ở **chóp, đầu lá** → nghĩ thiếu canxi và bo, coi lại cũ nước - Cháy **suốt viền lá** → mở sổ đếm một năm qua đổ bao nhiêu thứ có kali, kể cả dịch chuối tự ủ - Cháy **lá non mới nhú** → lật lại xem mấy hôm trước phun gì, đậm bao nhiêu
2. **Lật sổ bón phân mười hai tháng, tìm chữ "canxi".** Đếm đậm bao nhiêu lần, kali bao nhiêu lần, canxi bao nhiêu lần.

Nếu con số thứ ba là **không** — Bác vừa tìm ra mắt xích đầu tiên, mà không cần soi kính hiển vi cái vết trên lá.

Chương 2 — Nứt thân xì mủ sâu riêng: vết mủ chỉ là chỗ cây hở

Bác thấy gì. Vết ướt sẫm chảy dọc thân, khô lại đóng vảy. Cạo lớp vỏ ra thấy mô bên trong thâm, nhũn. Quét thuốc thì vết khô, ít lâu sau chảy chỗ khác.

Nhà vườn thường làm gì. Cạo vết, quét thuốc. Vết khô là coi như xong.

Vì sao làm vậy không dứt.

Vì **vết mủ không phải chiến trường. Nó là cái đồng hồ báo — còn cái máy hồng thì nằm dưới đất.**

Quét thuốc có tác dụng thật, vết có khô thật. Cái sai là **vết khô làm mình tưởng đã xong**, nên không ai đụng tới cái nền. Nền còn nguyên thì vài tuần sau có vết mới.

Tôi chỉ Bác **ba cửa vào** — và không cửa nào bắt đầu bằng con nấm.

Cửa thứ nhất — đạm dư nằm lại trong thân

Cây hút đạm là hút **bị động**, theo dòng nước. Nó không có quyền từ chối.

Nhưng để biến đạm thành cái xây được thân lá thì cây phải ghép — mà ghép thì **cần nắng**. Mưa dầm kéo dài, khả năng quang hợp của cây **chỉ còn khoảng một phần mười** ngày thường.

Đạm vào cứ vào. Xưởng chạy một phần mười. Phần chênh ra **nằm lại trong cây**.

Và nó nằm ở đâu thì ra bệnh ở đó:

Tích lại trong lá → nấm lá. Tích lại trong thân → xì mủ. Tích lại trong quả → còn tệ hơn, côn trùng kéo tới.

Một nguyên nhân, ba địa chỉ, ba cái tên bệnh, ba loại thuốc. Bác mua ba lần, mà cái sinh ra nó thì vẫn một.

Cửa thứ hai — pH tụt và rễ đen

Đây là trực mạnh nhất, và cái hay là **nó đo được trước khi** có vết nào xuất hiện trên thân.

Bác làm thế này: **cắm bút đo pH quanh gốc cây đang xì**, rồi cắm thêm bút đo nồng độ.

- Nồng độ **cao** → cây đang thừa đạm
- pH **tụt** mà còn thúc thêm phân vào nữa → **cây xì mù liền**

Bới rể lên coi thì thấy **rể bị đen**.

pH thấp cộng nồng độ cao — đó là chân dung của một cái gốc sắp xì mù.

Cửa thứ ba — ngộ độc hữu cơ

Chỗ này tôi phải nói, không thì Bác nào đang làm hữu cơ sẽ tưởng mình miễn nhiễm.

Tưới dịch hữu cơ chưa hoai, tưới quá nhiều — đất **ngộ độc hữu cơ**. Nó sinh **khí độc** dưới đó, tạo điều kiện cho bệnh đường rể. Rể hồng thì cây quăn lên, **nứt thân, rồi xì mù**.

Làm hữu cơ mà làm ầu vẫn hồng như thường.

→ **Về gốc nào. ĐẤT** — pH tụt là nền của cả ba cửa. + **DINH DƯỠNG** — đạm dư, và dịch hữu cơ thô đổ quá tay. + **VI SINH** — pH thấp là điều kiện lý tưởng cho nhóm nấm có hại sinh sôi.

→ **Dấu hiệu Bác tự kiểm được.**

1. **Cắm bút đo pH và bút đo nồng độ quanh gốc cây đang xì**, rồi cắm ở một cây còn tốt cùng vườn để so. Con số của chính vườn mình còn đáng tin hơn mọi con số người khác đưa.
2. **Bới lớp đất mặt trong tán chừng một gang, lấy một nhúm rể tơ lên coi màu.** Rể khoẻ trắng ngà. Rể hồng **nâu sẫm hoặc đen**.

Chương 3 — Sầu riêng bị vàng lá: lá vàng là rễ đang kêu cứu

Bác thấy gì. Lá vàng dần từ dưới lên hoặc vàng cả tán. Đầu cành không nhú lá mới. Bón phân vào cũng không thấy khá lên.

Nhà vườn thường làm gì. Thấy vàng là nghĩ đói, bón thêm phân. Không lên thì bón nữa, đổi loại đất hơn.

Vì sao làm vậy không dứt.

Đây là chỗ tôi muốn nói thẳng nhất, vì nó cứu được rất nhiều tiền cho Bác.

Ta thấy cây vàng vàng là cứ nghĩ thiếu phân. **Không phải thiếu phân là cây vàng đâu.**

Cây **không bao giờ vàng nếu bộ rễ nó hấp thu được.** Cây tự tổng hợp được diệp lục — chỉ cần ánh sáng mặt trời, nước và khí trong không khí là nó tạo ra màu xanh rồi.

Nói cách khác:

Vàng lá hiếm khi là thiếu ăn. Vàng lá thường là rễ không lấy được.

Vàng lá đi kèm mất đột thì nguyên nhân nằm ở ba chỗ: **bộ rễ có vấn đề · nấm hại · đất nghèo.**

Và cách xử là: **cải tạo lại tính chất đất và xây dựng lại bộ rễ.**

Bác để ý hai chuyện trong câu đó: - **Không có một chữ nào về phun.** - Chữ "**nấm hại**" đứng **SAU** chữ "bộ rễ có vấn đề". Nấm là kẻ đến sau.

Rễ không lấy được vì hai chuyện hay đi cùng nhau

Một là đất chua. pH tụt thì nhiều chất nằm ngay đó mà rễ không mở khoá lấy lên được. Bón đủ mà cây vẫn đói.

Hai là rễ đã hỏng thật. Nâu sẫm, đen, tuột vỏ.

Và đây là cái vòng luẩn quẩn tốn tiền nhất

Cây vàng → tường đói → bón thêm → rễ đang hỏng không ăn được nên phân nằm lại → nồng độ trong đất lên, pH tụt thêm → rễ hỏng thêm → **cây vàng thêm**.

Mỗi vòng Bác lại mất thêm một khoản. Mà càng bón càng nặng.

Một chỗ khác Bác nên biết để khỏi nhầm

Lá mỏng, xanh nhạt thì lại là chuyện khác: thiếu sắt, thiếu magie, thiếu đạm — **cộng với** bộ rễ có vấn đề.

Cách xử: **xử lý bộ rễ trước, bón lá sau**. Vẫn là rễ đứng trước.

→ **Về gốc nào. ĐẤT** (pH, đất nghèo, đất nén) + **VI SINH** — rễ sâu riêng ít lông hút, nó ăn nhờ nấm cộng sinh trong đất; đất bị làm cho chết thì cây mất phần lớn khả năng ăn **dù rễ còn nguyên**.

→ **Dấu hiệu Bác tự kiểm được**.

1. **Đo pH đất ở nhiều điểm quanh tán**, đừng đo một chỗ. Đất tơi xốp, pH trung tính khoảng **6,5** là chỗ rễ sâu riêng chịu được.
2. **Phép thử không tốn một đồng — chỉ dùng cho cây vừa cắt trái**: Thu xong đừng bón gì, chỉ đếm ngày. - Cây **bật đọt sớm và đều** → còn vốn - **Hai ba tháng vẫn im** → ca nặng, phải làm lại từ đất

Chương 4 — Sầu riêng cháy múi: cái Bác thấy trong trái, gốc ở dưới đất

Bác thấy gì. Cả năm chờ đúng cái ngày này. Bỏ trái ra thì múi này ngon, múi kia sượng. Có chỗ chai cứng, cắn vào lạo xạo. Có chỗ nhão nước, cầm miếng cơm thấy nặng tay mà ăn không có hậu. Nặng hơn thì cháy múi — mảng cơm thâm lại, ăn không được.

Có khi cùng một cây, trái cành này ngon trái cành kia dở. Cùng một trái, hộc này được hộc kia hỏng.

Đây là thứ đau nhất trong sáu thứ, vì nó hiện ra **đúng lúc cần trái**. Mấy thứ kia còn có mùa sau để sửa; thứ này thì tiền đã nằm trong trái rồi.

Nhà vườn thường làm gì. Tới cỡ trái già thì thúc kali thật đậm — vừa rải gốc, vừa phun lá — để mong "lên cơm lên màu". Thấy trái nhạt, cơm mỏng thì lo cây đói, bơm thêm đạm cho mau lớn. Gần ngày cắt thấy có triệu chứng thì chạy đi mua chai chống sượng về phun cấp cứu.

Vì sao làm vậy không dứt.

Cái vòng luẩn quẩn đất tiền nhất mùa trái

Thúc nhiều kali nồng độ cao — vừa bón gốc vừa phun lá — để mong lên cơm lên màu.

Cách làm này cho tác dụng ngược: sượng cơm, thậm chí sượng nước nếu gặp thời tiết bất lợi.

Vì sao? Vì **kali liều cao đưa vào đất với nồng độ cao thì đốt rễ, và nó ức chế hấp thu cả nhóm canxi.**

Ghép lại thì ra thế này:

Đổ kali để mong ngọt → kali chèn canxi → mà canxi là thứ xây vách tế bào múi → tế bào dựng không nổi → cơm vừa không chắc, vừa không ngọt.

Một hành động, hỏng hai đầu. Mà cái hành động đó thì chín trên mười người đang khuyên Bác làm.

Còn đậm thì đi đường khác hẳn

Bơ đậm vô cữ trái già là bắt cây quay qua lo "ăn" đậm chứ không lo chín trái. Nó **đốt chính đường trong cơm** để tiêu cái đậm đó, lại giữ trái ngậm nước lớn xác.

Kết quả là trái **to xác mà không nặng** — xốp, tích nhiều nước. Vị ăn nhạt là tất yếu.

Và một vế nữa mà ít ai nghĩ tới

Chuyện các múi có đều nhau hay không thì nằm dưới đất, không nằm trên trái.

Bộ rễ là căn cơ mới tạo nên được sự đồng đều về vị ngọt. Và còn có phần của **vi sinh vật** trong đất — ít ai ngờ rằng chúng cũng góp phần tạo nên độ ngọt và hương vị cho quả.

Cho nên trái này ngon trái kia dở trên cùng một cây thì đừng đổ cho hên xui.

NĂM CHÂN CHỐNG SỰNG

Đây là phần tôi tự làm ngoài vườn rồi mới rút ra. Tôi là người trực tiếp bổ trái, trực tiếp đi xử mấy vườn bị sượng.

Tôi chột **năm chân**. Bác phải đủ cả năm — thiếu một chân thì bàn ghế nó vẫn nghiêng.

① pH đất — chân nền, làm trước hết

Đất chua thì canxi bị khoá. Lúc đó Bác phun bao nhiêu canxi cũng vô ích, vì **cái cửa còn đóng**.

Nhiều Bác mua canxi rất tốt, phun rất siêng, mà không đo pH — thành ra đổ tiền qua cửa đóng.

② Cắt đậm

Trái đã già thì **ngưng bơ đậm**, dù trái đang nhìn nhạt.

Đây là chân **Bác không tốn một đồng nào** để làm. Mà lại là chân nhiều người phá nhất — vì nôn.

③ Kali đúng loại, đúng lúc

Kali không sai. Sai là **sai lúc**.

Kali trội chỉ dành cho **trái đã già**, không phải trái non. Và chọn **kali trắng**, đừng dùng loại có gốc clo.

④ Canxi thủy phân phun lên lá — bắt đầu SỚM

Canxi đi **chậm như con bò**, và nó **không đi ngược** — cây không rút canxi từ chỗ cũ sang chỗ mới được.

Nên phải cấp **từ lúc trái mới vô cơm**, nhiều cỡ nhỏ đều. Không phải đợi thấy triệu chứng mới phun.

Đến kỳ bông trái mới bổ sung thì xem như đã muộn.

⑤ Khoáng trung-vi lượng, nhớ có magie

Magie làm nên diệp lục. Bộ lá làm ra đường, đường mới nuôi cơm.

Đủ canxi đủ kali mà bộ lá yếu thì cơm vẫn không lên bột.

Và đây là chỗ tôi nói thật, không nói cho dễ nghe

Có thứ cứu được, có thứ không:

Trạng thái	Thật lòng
Sượng nước mới chớm, trái còn trên cây	Còn cứu được. Đây là chỗ đáng chạy
Cơm đã chai, đã cháy mùi	Mô đó hư rồi, không hồi lại được. Ai nói cứu được cái này thì Bác nên hỏi lại họ
Trái đã cắt xuống, đang chín	Không xử được nữa. Đừng tốn tiền

Cho nên năm chân trên **không phải thuốc chữa**. Nó là cách làm cả mùa.

Không có một chai nào phun vào tháng cuối mà xoá được cái đã hỏng.

→ **Về gốc nào.** Dù cả ba — đây là mục **duy nhất trong sáu mục dính trọn ba chỗ. ĐẤT** (chân pH, cửa mở khoá cho canxi) · **VI SINH** (bộ rễ và vi sinh quyết định các múi có đều nhau) · **DINH DƯỠNG** (kali đúng lúc, cắt đậm cũ cuối, canxi cấp sớm, trung-vi lượng đủ).

→ **Dấu hiệu Bác tự kiểm được.**

1. **Bỏ trái kiểm, đừng chờ tới ngày cắt.** Kiểm từ sau **45 ngày, mỗi tháng một lần.** Cắt ngang trái, đừng cắt dọc. Đọc ba thứ: **hạt trong và đẹp · cơm trắng · các múi đều nhau.** Tháng sau kiểm lại thấy **hạt bắt đầu lép** là đang thiếu một thứ gì đó.

Kiểm sớm thì còn kịp mấy chân trên. Đợi ngày cắt thì chỉ còn kịp buồn.

2. **Cộng lại trên giấy tất cả những gì đang đổ xuống vườn có mang kali** — phân gốc, phân bón lá, và cả dịch chuối tự ủ nếu Bác có làm. Cộng xong rồi hỏi một câu: **cái tổng đó có đang chặn đường canxi không?**
3. **Cắm bút đo pH đất quanh tán.** Nếu suốt mùa trái Bác chưa đo pH lần nào, thì **chân số một Bác chưa đụng tới** — và bốn chân còn lại đang gánh hộ.

Chương 5 — Bệnh đốm rong: rong bám được là vì vỏ cây đã yếu

Bác thấy gì. Mặt lá lấm tấm đốm. Mùa mưa thì có mảng rong xanh bám dày mặt lá và bám cả vỏ thân. Đầu mùa mưa thì kiểu khác — đốm tròn, có khi gọi thán thư, có khi gọi rỉ sắt.

Nhà vườn thường làm gì. Phun rửa, phun thuốc nấm. Sạch được một đợt, mưa xuống lại bám.

Vì sao làm vậy không dứt.

Chỗ này tôi cho Bác một lời khuyên khác hẳn mọi lời khuyên ngoài quầy. Nghe qua thì lạ, nhưng Bác đọc hết sẽ thấy nó có lý.

Việc đầu tiên để trị rong trên lá là NGỪNG BAO PHÂN, không phải mở bình phun.

Nguyên nhân số một của đốm rong mùa mưa là **phân bón thừa đạm quá mức**. Ẩm độ cao chỉ là điều kiện đi kèm.

Vì sao lại vậy thì nói về chuyện tôi kể ở chương xì mù. Đạm hút vào mà cây chưa ghép được thì **nằm lại trong mô**. Mưa dầm thì cây ghép được càng ít.

Và cái nằm lại trong phiến lá đó chính là **mâm cơm dọn sẵn** — vì đạm đúng là **món ăn ưa thích** của nhóm rong này.

Bác phun rửa là dọn cái mâm. Nhưng bếp vẫn nấu, thì hôm sau mâm lại đầy.

Ba mùa, ba tên bệnh, ba nguyên nhân khác nhau

Khi nào	Tên hay gọi	Gốc thật	Việc đầu tiên phải làm
Mùa mưa	đốm rong	thừa đạm quá mức + ẩm độ cao	ngưng bón đạm
Đầu mùa mưa	thán thư, rỉ sắt	thiếu canxi, thiếu kẽm và mangan, ẩm độ cao, pH đất thấp	bù canxi, bù vi lượng, chỉnh pH
Mùa nắng	đốm lá, cháy lá	thiếu canxi, thiếu vi lượng, thiếu nước	giữ ẩm, giữ thảm cỏ dưới tán

Bác đọc hết cột "gốc thật" mà xem: **gần như không có tên con nào.**

Toàn là thừa đạm, thiếu canxi, thiếu bo, thiếu kẽm, pH thấp, bộ rễ có vấn đề, ẩm độ, thiếu nước.

Còn rong và địa y bám thân

Rửa được. Nhưng tôi phải nói thật:

Địa y bám thân nằm chung một danh sách với xì mù và thối rễ — chúng đều là dấu hiệu của một cây đang xuống sức.

Rửa sạch thì cái thân sạch mắt. **Nó không làm cây khỏe lại.**

Đừng nhầm việc dọn dẹp với việc chữa.

→ **Về gốc nào. DINH DƯỠNG** (đốm rong: thừa đạm · thán thư và đốm lá: thiếu canxi và vi lượng) + **ĐẤT** (pH thấp ở hàng thán thư, nước ở hàng mùa nắng) + **VI SINH** (cách xử nào cũng cần vi sinh đối kháng đi kèm).

→ **Dấu hiệu Bác tự kiểm được.**

1. **Ghi nhật ký bón phân** — rồi khi thấy đốm thì lật lại đúng năm tới bảy ngày trước.

Vì hậu quả **không diễn ra ngay sau khi bón**. Phải **năm tới bảy ngày sau** mới phát sinh vấn đề.

Đó chính là lý do lâu nay Bác không nổi được bao phân với cái vết trên lá — **khoảng cách năm bảy ngày đủ dài để hai chuyện tách rời ra trong trí nhớ**.

Làm vài lần Bác sẽ tự thấy quy luật, không cần ai giảng.

2. **Coi đống rơm vào mùa nào.** - Mùa mưa mà rong bám dày → soi lại lượng đạm - Đầu mùa mưa mà đống tròn → soi pH và canxi - Mùa nắng mà đống kèm cháy → soi cữ nước và vi lượng

Chương 6 — Thối rữa sâu riêng: rữa chết trước, lá chỉ báo sau

Bác thấy gì. Bối lên thấy rữa mềm, đen, tuột vỏ. Cây lay gốc, lá xệ rồi vàng, nặng thì rụng ồ ạt sau mấy trận mưa lớn hoặc sau một cử tưới nhiều.

Nhà vườn thường làm gì. Mua thuốc trị nấm rữa đổ gốc. Đổ hết đợt này tới đợt khác.

Vì sao làm vậy không dứt.

Vì rữa sâu riêng có **hai đặc điểm** mà ít ai nói cho Bác nghe. Hiểu hai cái đó thì hiểu hết chuyện thối rữa.

Một — rữa nó là cơ quan THỞ

Đất phải có **ô-xy khoảng mười tới mười hai phần trăm** và độ thoáng khí cao. Cây sâu riêng **không chịu được ngập úng lâu ngày**.

Đất nén, đất úng, đất bị bít bởi lớp phân chưa hoai thì ô-xy tịt — và **rữa ngạt trước khi có con nấm nào tới**.

Bác đổ thuốc nấm vào một cái rữa đang thiếu thở thì cũng như đưa thuốc cảm cho người đang chìm dưới nước.

Hai — rữa sâu riêng ít lông hút, nó ăn NHỜ nấm cộng sinh

Đây là chỗ tôi thấy ít người biết nhất, mà nó lại quan trọng nhất.

Rữa sâu riêng **có rất ít lông hút**. Thay vào đó nó **kết hợp với nấm cộng sinh** trong đất để hấp thụ dinh dưỡng.

Nghĩa là cây sâu riêng **thuê ngoài** cái việc ăn. Nó ký hợp đồng với một sinh vật sống dưới đất.

Đất bị làm cho chết thì hợp đồng đó đứt — và cây mất phần lớn khả năng ăn, dù rữa vẫn còn nguyên.

Rữa thối theo ba đường — cùng ra một cảnh, nhưng chữa ngược nhau

① **NGẠT** — đất nén hoặc úng, ô-xy dưới ngưỡng, rữa chết vì thiếu thở. Mô chết rồi nấm mới vào.

② **CHÁY** — nồng độ trong đất lên cao do bón dư, **hoặc do chính mình bơm kali đậm xuống để đốt rễ chặn đợt.**

Nồng độ ion trong đất biến thiên thì cây căng thẳng. pH đất giảm mạnh thì cây căng thẳng. Kết quả: **bộ rễ bị tổn thương, hồi phục chậm.**

Đây là đường **do chính nhà vườn mở ra, có chủ ý.** Nhiều Bác làm mà không biết mình đang làm.

③ **ĐỘC** — dịch hữu cơ thô chưa hoai đổ nhiều thì sinh khí độc. Và khi đất thiếu ô-xy kéo dài thì **nhôm và sắt trong đất hoạt động mạnh lên**, cũng sinh khí độc.

Cả ba đường đều **không** bắt đầu bằng việc mua thuốc trị nấm rễ.

Khi vườn đã bị ngập — bốn bước, đúng thứ tự này

1. **Cấp ô-xy cho vùng rễ** — khoan lỗ, phá nén
2. **Rút nước nhanh nhất có thể**
3. **Kích cho ra đầu rễ mới** bằng vi sinh vật
4. **Ổn định lại pH đất ngay** — trấu hun và nước vôi trong

Làm sai thứ tự thì mất công. Đổ vi sinh xuống khi nước còn ngập là thả cá vào chỗ không có ô-xy.

→ **Về gốc nào. ĐẤT** (nén, úng, pH) + **VI SINH** (nấm cộng sinh là bộ máy ăn của cây — đất chết thì rễ còn cũng không ăn được) + **DINH DƯỠNG** ở đường cháy (bón dư và bơm kali đậm đốt rễ).

→ **Dấu hiệu Bác tự kiểm được.**

1. **Bới lớp đất mặt trong tán chừng một gang tay, coi hai thứ: đất và rễ.** - Đất phải **bới được**, không phải lấy sức - Rễ tơ phải **trắng ngà**; nâu sẫm hoặc đen là đã có chuyện
2. **Sau mưa lớn, coi KIỂU rụng lá.** - Lá già rụng mà đầu cành có lá mới đi lên → chuyện bình thường - **Lá xanh, lá non cũng rụng · lá xệ rồi mới vàng · rụng ồ ạt sau mưa lớn hoặc sau tưới nhiều** → kiểu đó gốc nằm ở bộ rễ, không nằm ở lá

Sáu thứ Bác vừa đọc đều quay về đúng ba chỗ

Bác để ý chưa.

Sáu chương vừa rồi là sáu cái tên bệnh khác nhau. Sáu loại thuốc khác nhau ngoài quầy. Sáu lần Bác móc tiền ra.

Nhưng cột nguyên nhân thì **chỉ có ba cột**.

Triệu chứng	ĐẤT	VI SINH	DINH DƯỠNG
Cháy lá	•		••
Xì mủ, nứt thân	••	•	•
Vàng lá, vàng lá thối rể	••	•	
Cháy mủi, sượng cơm	•	•	••
Đốm lá, đốm rong	•	•	••
Thối rể	••	••	•

(• = có phần · •• = trực chính)

Đọc dọc xuống thì thấy:

- **Cả sáu thứ đều dính DINH DƯỠNG.**
- **Năm trên sáu dính ĐẤT.**
- **Năm trên sáu dính VI SINH.**

Không có thứ nào trong sáu thứ đó là "một con bệnh riêng" cả. Chúng là **sáu cái mặt của cùng một chuyện**.

Đó là lý do vì sao Bác chữa hoài mà năm nào cũng gặp lại. Bác chữa **cái mặt**, còn **cái chuyện** thì vẫn nguyên như cũ.

Chữa xong mặt này thì mùa sau nó hiện ra ở mặt khác. Bác đổi thuốc, đổi hăng, đổi người tư vấn — nhưng ba cột kia không ai đụng tới.

Làm đúng ba chỗ thì vườn Bác ra sao

Nói này giờ toàn chuyện hồng. Giờ tôi nói chuyện được, để Bác biết mình đang nhắm tới cái gì.

Đây không phải lời hứa. Đây là những thứ Bác **nhìn thấy bằng mắt** ở một cái vườn đã làm lại đủ ba chỗ.

Đất khác trước

Bón vật chất hữu cơ đủ lâu thì đất tươi ra. Cuốc xuống không phải lấy sức. Bởi lớp mặt thấy có giun, có mùi đất — thứ mà mấy năm trước bới lên chỉ thấy trơ.

Phân bón xuống mấy tháng sau bới lên **không còn nguyên hình** nữa, vì dưới đó đã có người làm việc.

Cây tự đứng vững, không phải nhờ thuốc

Vì sinh vật có lợi làm hai việc cùng lúc: nuôi rễ, và **chiếm chỗ của mầm bệnh** dưới đất.

Cây đứng trên cái nền đó thì sức đề kháng lên. Con nắm đi ngang vẫn đi ngang, con rầy vẫn có ngoài vườn — nhưng chúng không còn vào dễ như trước.

Bệnh không biến mất khỏi vườn. Bệnh chỉ không vào được cây nữa. Đó là hai chuyện khác nhau, và cái thứ hai mới là cái bền.

Cho ăn vừa đủ, không phải càng nhiều càng tốt

Dinh dưỡng cân đối thì cây không đi đợt liên miên, mô không mềm nhũn ra như khi dư đạm.

Đây là chỗ ngược với thói quen cũ nhất: **cây khoẻ không phải cây được ăn nhiều nhất, mà là cây được ăn đúng.** Dư đạm là cái sinh ra phần lớn bệnh mà Bác đang chữa — bớt nó đi thì bớt luôn một nửa danh sách phải lo.

Việc làm vườn nhẹ tay hơn

Có hệ thống béc quay hỗ trợ thì việc tưới không còn là buổi lao động cực nhọc. Pha vào bồn, mở van, xong.

Sản phẩm cũng phải để dùng — chứ không phải ủ ba tuần, canh mùi, canh bột, hồng mè thì làm lại từ đầu.

Và Bác biết trước mình cần bao nhiêu

Cái này ít ai nói tới nhưng tôi cho là quan trọng nhất về mặt làm ăn.

Bác tính được vườn mình cần bao nhiêu cho cả năm. Bao nhiêu phân, bao nhiêu lần tưới, bao nhiêu tiền — biết từ đầu năm, không phải mỗi lần cây trở chứng lại chạy ra quầy mua gấp.

Nhà vườn mình lâu nay bị động ở chỗ đó: chỉ tiến theo cơn bệnh, chứ không chỉ theo kế hoạch. Cuối năm cộng lại mới giật mình, mà cộng rồi cũng không biết khoản nào đáng khoản nào không.

Làm có kế hoạch thì Bác **chủ động được mùa vụ của mình** — đó mới là thứ tôi muốn Bác có, hơn cả chuyện hết bệnh.

Ba chỗ dưới gốc: đất — vi sinh — dinh dưỡng

① ĐẤT — chỗ cây đứng

Đất không phải cái giá đỡ cho cây khỏi ngã. Nó là chỗ rễ **thở** và chỗ rễ **ăn**.

Con số Bác nên nhớ: đất phải có **ô-xy khoảng mười tới mười hai phần trăm** và thoáng khí tốt. Rễ là cơ quan thở. Đất nén, đất úng thì ô-xy tụt — và **rễ chết vì ngạt, không cần con nấm nào cả**.

Nhưng cái quan trọng nhất của đất không phải độ tơi. Là **pH**.

pH là tham số nền số một. Nó quyết định cây có mở khoá lấy được chất hay không.

Đất chua thì canxi, magie và nhiều chất khác **nằm ngay đó mà rễ không lấy lên được**. Bác bón đủ, thậm chí bón dư, mà cây vẫn đói. Đất tơi xốp, pH trung tính khoảng **6,5** là chỗ rễ sầu riêng chịu được.

Cho nên câu hỏi đầu tiên trước khi quyết định bón gì luôn là:

pH vườn mình đang bao nhiêu?

Cách nhận ra đất đang có vấn đề: - Cuốc xuống một gang phải **bối được**, không phải lấy sức - Sau mưa, nước rút bao lâu mới cạn - Bối rễ tơ trong tán lên coi màu

② VI SINH — thứ làm việc trong đất

Đất là chỗ ở. Vi sinh vật là **công nhân**.

Và với cây sầu riêng thì vi sinh không phải "thêm cho tốt" — **nó là bộ máy ăn**.

Rễ sầu riêng **có rất ít lông hút**. Thay vào đó nó **kết hợp với nấm cộng sinh** dưới đất để hấp thụ dinh dưỡng.

Nghĩa là cây sầu riêng **thuê ngoài** cái việc ăn. **Đất bị làm cho chết thì hợp đồng đó đứt — và cây mất phần lớn khả năng ăn dù rễ vẫn còn nguyên**.

Lớp công nhân đó còn làm một việc nữa: **cạnh tranh chỗ với mầm bệnh**. Nếu nền vi sinh có lợi đủ mạnh, chúng ăn trước, và còn tiết ra chất kìm chân nhóm gây hại.

Bón hoá học liên tục nhiều năm thì lớp công nhân này chết dần. Và phun hoá chất sát khuẩn thì **dù có lợi hay có hại cũng bị diệt sạch** — nó không biết phân biệt ai với ai.

Cách nhận ra đất đã chết

Có một phép thử mà Bác nào cũng đã làm rồi, chỉ là chưa để ý:

Bón phân hữu cơ xuống, mấy tháng sau bới lên vẫn còn nguyên hình.

Phân thô nằm mấy tháng còn nguyên nghĩa là **dưới đó không còn ai làm việc nữa**. Đất đó là **đất chết**.

Thêm một dấu nữa: bới lớp mặt lên mà **không thấy con gì, đất trơ, không có mùi đất**.

Đất còn sống thì có giun, có côn trùng đất, có mỗi một phân giải xác thực vật. Đất đã bị làm cho chết thì xới lên trơ ra, không con gì, không mùi.

③ DINH DƯỠNG — thứ cây ăn

Chỗ này có **hai vế cân nhau**, mà người ta hay chỉ nhớ một vế.

Vế thứ nhất — THIẾU

Và cái thiếu nhiều nhất không phải đạm hay kali. Là **trung và vi lượng, đứng đầu là CANXI**.

Cơ chế hình thành tế bào cần nhiều trung vi lượng. Không đủ thì cây **suy kiệt, mất đề kháng nội sinh** — và tất yếu dễ bị nấm khuẩn và côn trùng gây hại.

Bác đọc kỹ chỗ này:

Canxi không phải thức ăn. Nó là vật liệu xây vách tế bào.

Thiếu canxi không tạo ra "cây thiếu chất". Nó tạo ra **cây không có tường**. Mà cây không có tường thì con gì cũng vào được.

⚠ **Một cái bẫy Bác phải biết.** Ta cứ ngỡ đang bón canxi, mà thật ra **đang bón thêm cả đạm**. Đây là chỗ sai chết người. **Bác phải lật bao ra đọc bằng thành phần, coi trong đó có ni-tơ không.**

Và canxi **đi rất chậm**. Đến kỳ bông trái mới bổ sung thì đã muộn. **Cái Bác bón hôm nay không phải để dùng hôm nay.**

Về thứ hai — **THỪA ĐẠM**

Đây là câu tôi muốn Bác nhớ nhất trong cả tập này:

Đạm tồn dư trong cây là CĂN NGUYÊN của phần lớn nấm khuẩn gây hại và côn trùng ký sinh.

Không phải "một yếu tố góp phần". Là **căn nguyên**.

Dư đạm thì cây đi đọt liên tục, lá lúc nào cũng non, mô mềm. Lá to, tán to, mềm yếu, dễ nhiễm sâu bệnh.

Nhìn thì xanh tốt. Nhưng đó là **cây mềm** — nắm vào dễ, rầy ăn dễ, trái giữ không nổi.

Về thứ ba — **THỪA KALI**

Ít ai nói về này. **Kali chèn canxi** — mà canxi là cái xây tường.

Đổ kali để mong ngọt là tự tay đóng cửa với chất giữ để kháng cho cây.

Ba chỗ này phải làm cùng nhau

Bón hữu cơ mà không có vi sinh thì phân nằm đó, không thành gì cả. Có vi sinh mà đất còn chua thì vi sinh không sống. Nền tốt mà vẫn cho ăn dư đạm thì cây lại mềm như cũ.

Ba việc Bác làm dưới gốc để cây tự đứng vững

Ba chỗ, ba việc. Không có việc nào là phun lên lá.

① LÀM LẠI ĐẤT

Bón hữu cơ để đất tươi lại và có cái cho vi sinh ăn.

Bón bằng cách **khoan lỗ quanh tán**, không rải mặt — phân xuống đúng tầng rễ, không bị rửa trôi, và cái lỗ đó cũng là chỗ cho ô-xy đi xuống.

Đất chua thì phải kéo pH lên trước. Đây là việc đứng trước mọi việc — làm sai thứ tự thì mấy việc sau không ăn.

② THẢ VI SINH

Cho lớp công nhân trong đất sống lại.

Nhớ hai chuyện: vi sinh cần **có cái để ăn** (nên phải đi sau hoặc đi cùng hữu cơ), và vi sinh **không sống nổi trong đất quá chua** (nên pH phải lên trước).

③ CHO ĂN ĐÚNG LIỀU

Đủ đa, trung, vi lượng — mà **không dư đạm**.

Nhớ đủ ba vế đã nói ở chương trước: **bù canxi** (đọc bao coi có ni-tơ không), **giữ đạm trong mức, đừng đổ kali quá tay**.

Và muốn biết đủ hay dư thì **đo, đừng đoán**. Cầm bút đo nồng độ trước mỗi lần tưới. Cầm bút đo pH trước khi quyết định bón gì.

Ba việc, làm theo thứ tự này

pH lên trước → hữu cơ → vi sinh → rồi mới tới dinh dưỡng tưới

Làm ngược thứ tự thì tốn tiền mà không ăn. Đổ vi sinh vào đất chua là thả cá xuống ao cạn. Bón hữu cơ mà không có vi sinh là đổ gạo cho cái bếp không có người nấu.

Ba việc này tôi làm bằng những gì — và Bác lấy ở đâu

Tới đây thì Bác đã biết đủ để tự làm.

Ba việc dưới gốc không có gì bí mật, và tôi cũng không giữ lại phần nào. Bác nào tự làm được thì cứ làm — thật lòng tôi mừng, vì cuối cùng cái tôi muốn là vườn Bác khá lên, chứ không phải Bác phải mua gì của tôi.

Nhưng tôi hướng dẫn nhiều người tự làm rồi, nên tôi biết chỗ nào hay tắc.

Ba chỗ người ta hay bỏ cuộc

Bón hữu cơ bao nhiêu cho mỗi gốc. Khoan lỗ sâu bao nhiêu, cách gốc bao xa, một năm mấy lần. Bón thiếu thì như không bón; bón thừa thì tốn tiền mà đất chưa kịp tiêu.

Ủ vi sinh sao cho khỏi hỏng. Đây là chỗ rắc nhiều nhất. Nhân sinh khối cần sục khí, cần đúng nhiệt, cần đúng thời gian — sai một khâu là cả mẻ chết, mà chết thì nhìn bên ngoài không biết, đổ xuống vườn rồi mới hay.

Lấy gì mà đo. Không có bút đo pH và bút đo nồng độ thì mọi con số trong cuốn này chỉ là chữ. Đo được mới biết mình đang ở đâu.

Ba chỗ đó không khó về nguyên lý. Khó ở chỗ sai một chút là hỏng cả mẻ, mà hỏng thì Bác không biết tại đâu — nên lần sau lại sai y như vậy.

Nên tôi làm sẵn một bộ

Đủ ba chỗ, cho vườn Bác, trọn một năm.

Trong bộ có đúng ba thứ tương ứng ba chỗ tôi vừa nói: **phân hữu cơ cải tạo đất · bộ vi sinh · bộ phân hoà tan để tưới.**

Nhưng phần tôi cho là đáng giá hơn cả ba thứ đó, lại là phần đi kèm:

Người của tôi **xuống tận vườn** lắp hệ thống vi sinh và chuyển giao cách nhân sinh khối cho Bác — không phải gửi hàng rồi để Bác tự mò theo tờ hướng dẫn. Có **đo pH, đo nồng độ định kỳ và thăm vườn**, tức là có người nhìn vườn Bác bằng mắt chứ không chỉ nghe Bác kể qua điện thoại. Và **cả năm đó tôi theo vườn Bác** — cây trở chứng gì Bác gọi tôi.

Bộ tính theo vườn Bác, vườn bao nhiêu cây thì bộ bấy nhiêu. Quy ra khoảng **tám trăm nghìn cho mỗi cây, trọn mười hai tháng** — gồm cả phân bón cả năm, cả dinh dưỡng tưới cả năm, cả vi sinh, cả người xuống vườn.

Tôi chỉ nhận vườn **từ nửa héc-ta trở lên**. Vì có người xuống tận nơi nên tôi phải nhận đủ lớn thì mới đi tới nơi tới chốn được — nhận nhiều quá rồi làm hời hợt thì thà đừng nhận.

Bác làm gì tiếp

Nếu Bác thấy vườn mình đang ở chỗ cần làm lại cái nền, thì gọi cho tôi. Tôi hỏi Bác mấy câu về vườn, tính ra con số cụ thể, rồi hẹn ngày cho người xuống.

XEM BỘ GIẢI PHÁP DAPOMA

sp.phamducthien.com/dapoma

Bác mở đường dẫn này trên điện thoại là coi được đầy đủ — có cách tôi tính bộ theo vườn, có phần người của tôi xuống tận nơi làm gì cho Bác.

Hoặc gọi thẳng cho tôi: **0866 082 578**

Phạm Đức Thiện — Asoil

Còn nếu chưa cần gì, Bác cứ giữ cuốn này. Lật lại lúc vườn có chuyện — sáu chương trên là sáu thứ Bác sẽ gặp, và lần sau gặp thì Bác đã biết nó từ đâu ra.

Bác chuyển cuốn này cho người hàng xóm cũng được. Tôi viết ra là để nó đi xa.

Phụ lục — Bảng 12 dấu hiệu Bác tự chăm vườn mình

Bác in tờ này ra, cầm đi một vòng vườn. Thấy dấu nào đúng thì đánh dấu. Khoảng 15 phút là xong.

NHÌN ĐẤT

- **1. Đất mặt cứng, cuốc xuống một gang phải lấy sức mới bới được** Đất khoẻ thì cuốc nhẹ là vào. Rễ cần ô-xy để thở — đất nén thì rễ ngạt trước khi có con nấm nào tới.
- **2. Bới lớp mặt lên không thấy con gì, đất trơ, không có mùi đất** Đất có giun, có côn trùng đất, có mối mọt phân giải xác thực vật — đó là đất còn sống.
- **3. Phân hữu cơ bón xuống mấy tháng, bới lên vẫn còn nguyên hình** Đây là phép thử sắc nhất, mà Bác nào cũng đã làm rồi chỉ chưa để ý. Phân thô nằm mấy tháng còn nguyên nghĩa là **dưới đó không còn ai làm việc nữa**. Đất đó là đất chết.
- **4. Bón phân xuống mà cây không thấy khác** Bón đủ, thậm chí bón dư, mà cây vẫn ẻo. Đó là dấu hiệu **cây không ăn được phân**, không phải thiếu phân.

NHÌN RỄ

- **5. Bới lớp mặt trong tán, sâu chừng một gang — không thấy rễ tơ trắng** Rễ tơ khoẻ có màu **trắng ngà**. Chỉ thấy rễ nâu sẫm hoặc đen là rễ đang hỏng.
- **6. Phân hữu cơ vừa bón, tưới nước vô một hai hôm thì bốc mùi thúi** Đó là dấu ngộ độc hữu cơ — phân chưa hoai sinh khí độc dưới đất, mở đường cho bệnh đường rễ.

NHÌN CÂY

- **7. Lá vàng, chữa xong xanh được vài tháng rồi vàng tiếp** Hết triệu chứng nhưng không hết nguyên nhân thì nó quay lại. Vàng lại lần hai lần ba là dấu rõ nhất.
- **8. Năm nào cũng gặp lại đúng mấy cái bệnh cũ** Bác thử nhớ ba mùa gần nhất: có phải cùng mấy thứ đó lặp đi lặp lại không?
- **9. Lá non ra liên tục, mỏng và mềm** Cây đi đọt suốt, lá lúc nào cũng non — nghe tưởng tốt nhưng không phải. Mô mềm thì nắm vào dễ, rầy ăn dễ. Đây thường là dấu bón đạm quá tay nhiều năm.

❑ **10. Bỏ trái ra thấy các múi không đều nhau** Múi này ngon múi kia sượng trong cùng một trái — chuyện đó nằm ở bộ rễ và vi sinh dưới đất, không phải hên xui.

NHÌN CÁCH LÀM

❑ **11. Bác chưa từng đo pH đất vườn mình** Đất chua thì rễ có ăn cũng không hấp thu được. Không đo thì không biết mình đang ở đâu.

❑ **12. Bác chưa từng lật bao phân ra đọc bảng thành phần coi trong đó có ni-tơ không** Nhiều Bác tưởng mình đang bón canxi, thật ra đang bón thêm cả đạm.

Bác đếm số ô đã đánh dấu

Số dấu	Nền vườn Bác	Nghĩa là
0 – 2	 NỀN CÒN TỐT	Vườn Bác đang ổn. Giữ cách làm hiện tại, đừng đổi lung tung
3 – 5	 NỀN BẮT ĐẦU YẾU	Chưa nặng nhưng đang đi xuống. Sửa bây giờ rẻ hơn sửa sau nhiều
6 – 8	 NỀN HỎNG RỒI	Đây là lý do năm nào Bác cũng chữa. Chữa ngọn nữa cũng chỉ tốn thêm
9 – 12	 NỀN HỎNG NẶNG	Cần làm lại từ đất chứ không phải mua thêm thuốc

Thang chấm này là cách tôi chia cho dễ dùng. Bác cứ coi nó như cái thước ước chừng, đừng coi là con số tuyệt đối.

 Bảng này để Bác biết mình đang ở đâu, không phải để chẩn bệnh cho cây. Cây có triệu chứng cụ thể thì vẫn phải coi tận nơi.

PHẠM ĐỨC THIỆN — ASOIL · 0866 082 578

sp.phamducthien.com/dapoma

Cuốn này tôi tặng Bác. Bác chuyển cho người khác cũng được.